

MOŽNÝ ODRAZ ARCHITEKTONICKÉHO ŘEŠENÍ NOVOMĚSTSKÉ KAPLE BOŽÍHO TĚLA A KRVE NA PICÍM ROHU VÁCLAVA IV.

PETR STANČÍK

Mezi největší záhady historie české sakrální architektury patří podoba pozdně gotické kaple „přesvatého Těla a Krve Pána Ježíše Krista, našeho Spasitele a Vykupitele a neposkvrněné Panny Marie a vzpomenutých svatých Felixe a Adaukta, mučedníků“.¹ Její patrocinium není zcela výjimečné (HRDINA 2013, 21–26), snad jen poněkud „opulentní“, proto se v dalším textu spokojíme se zkrácenou podobou „kaple Božího Těla a Krve“ nebo jen „kaple“. Kapli uprostřed dnešního Karlova náměstí na Novém Městě pražském s podporou římského a českého krále Václava IV. mezi lety 1382–1392 vystavělo enigmatické „bratrstvo či společenství se znamením kruhu s kladivem ve středu zavěšeným“² uprostřed dnešního Karlova náměstí na Novém Městě pražském.

Místo nebylo vybráno náhodou. Karel IV. právě v centru hlavního novoměstského rynku nechal na ochozu dřevěné věže vystavovat korunovační klenoty a ostatky svatých z pokladu Svaté říše římské, který se mu podařilo od Ludvíka Bavora získat v březnu 1350. O čtyři roky později papež Inocenc VI. v Avignonu bulou *Redemptor noster* na Karlovu žádost pro toto vystavování ostatků (*ostensio reliquiarum*) ustanovil zvláštní svátek ke cti Kopí a Hřebů Kristových (*festum lancee et clavium*), který se od 7. května 1356 až do kališnických bouří slavil na Dobyčím trhu každý rok v pátek po oktávě Vzkříšení Páně (tedy po týdnu od neděle Zmrtvýchvstání Páně do Bílé neděle) za účasti tisíců poutníků z celé Evropy (HRDINA 2013, 27).

Teprve po Karlově smrti se na „místě Chrámu“ začalo stavět z kamene. Vedle výše uvedené kaple Božího Těla a Krve z let 1382–1393 tu na místě původní dřevěné věže bratrstvo Obruče s kladivem někdy okolo roku 1397 vystavělo věž kamennou (která však nedlouho poté podlehla zkáze, snad již 6. května 1434, kdy Nové Město dobyli a vyplenili Staroměstští, HRDINA 2013, 31). Dne 28. června 1403 bratrstvo kapli darovalo českému univerzitnímu národu zastoupenému Mistrem Janem Husem (PODLISKA 2013, 4). Od té doby se kaple v souladu se svým eucharistickým zasvěcením – a snad i s původním záměrem Karla IV. odstranit papežské schizma – stala významným centrem kališnického hnutí. Poté, co arcibiskup Zbyněk Zajíc z Hazmburka nesplnil panovníkův příkaz nahradit spálené Viklefovy knihy, dal Václav IV. právě zde na svátek Ke cti Kopí a Hřebů Kristových dne 24. dubna 1411 vyhlásit zabavení důchodů pražskému duchovenstvu (HRDINA 2013, 29). Snad právě sem vedl 24. května 1412 Jeroným Pražský studentský průvod zesměšňující prodej papežských odpustků v čele s alegorickým vozem, na němž trůnil student převlečený za nevěstku babylonskou. Právě před kaplí Božího Těla a Krve demonstrace vyvrcholila, když velitel hradní stráže Voksa z Valdštejna spálil papežskou bulu proti Janu Husovi (PEKAŘ 1930, 6). Listinou z roku 1416 král Václav IV. povolil v kapli Božího Těla a Krve i několika dalších pražských chrámech podávat svátost oltářní laikům pod obojí způsobou (*sub utraque species*), přestože to již předchozího roku zakázal kostnický koncil. Prostor mezi kaplí a Novoměstskou radnicí byl jevištěm první pražské defenestrace 30. července 1419, která se stala počátkem husitské revoluce, i její úspěšné reprízy o 64 roky později 24. září 1483 při utrakvistickém převratu v pražských městech. O svátku ke cti Kopí a Hřebů Kristových v pátek 19. dubna 1420 pražská města v kapli Božího Těla a Krve vyhlásila Zikmundu Lucemburskému poté, co svolal křížovou výpravu proti husitům, jako zemskému škůdci nepřítelství, přičemž se připojila k programu, jehož konkrétním vyjádřením se staly čtyři články pražské. A na stejný svátek 12. dubna 1437 na stejném místě též římský císař a český král Zikmund vyhlásil Basilejská kompaktáta. Poté, než bylo kdy přesně, byla do stěn kaple zazděna měděná deska v latině a češtině deklarující první artikl pražský o přijímání z kalicha, později nahrazena dvěma pískovcovými deskami s pozlaceným nápisem (HALAMA 2013, 42).

1 Podle zakládací listiny kaple: „... sanctissimi corporis et sanguinis Domini Jesu Christi, Redemptoris et Salvatoris nostri, ac intemeratae virginis Mariae, et memoratorum sanctorum, Felicis et Adaucti, martyrum...“ (Archiv Univerzity Karlovy v Praze, fond Listiny I (1358–1990), sign. I/16, Zakládací listina kaple Těla a Krve Páně, P. Marie a sv. Felixe a Adaukta na Novém Městě pražském, 1. 4. 1382, Praha. Dostupné na <http://monasterium.net/mom/CZ-UKP/AUKP/sign_I%7C16/charter> [vid. 2017-09-21]. Viz též MUCP 1834, 263–264, č. XIV.)

2 „Nos ... principales capitanei, fratrem seu Societatem gerentes seu facientes, cum signo circuli et malleo in medio pendente, quod vulgariter Obrucz dicitur...“ (AUKP L-I; MUCP 1834, 263, č. XIV.)